

Muzeologie și memorie militară

PIESE DIN PATRIMONIUL MUZEULUI MILITAR – SURSĂ DE CERCETARE ISTORICĂ ȘI MUZEOGRAFICĂ A CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

PIECES FROM THE MILITARY MUSEUM'S COLLECTION – A SOURCE FOR HISTORICAL AND MUSEOGRAPHICAL RESEARCH ON THE SECOND WORLD WAR

Veronica Melinte,
magistru în științe umanistice
Muzeul Militar, Agenția pentru Știință și Memorie Militară

ORCID ID: 0009-0000-2345-6797

e-mail: melinte.veronica@upsc.md

CZU:069.02:355

<https://doi.org/10.65870/cohorta.2025.2.07>

REZUMAT

Studiul de față examinează patrimoniul militar muzeal ca sursă de cercetare istorică și muzeografică privind cel de-al Doilea Război Mondial. Caracterul interdisciplinar al demersului este justificat de specificul muncii muzeografului, aflat în contact direct cu vestigiile trecutului, pe care le studiază simultan din perspectivă istorică și documentar-muzeografică. Este analizat cadrul legislativ și normativ ce reglementează activitatea de cercetare din muzee. De asemenea, sunt prezentate cele mai reprezentative piese din perioada războiului aflate în patrimoniul Muzeului Militar și sunt formulate recomandări pentru completarea fișelor analitice de evidență individuală aferente categoriilor de piese din patrimoniul militar muzeal aflate în dotarea armatei sovietică, germană și română.

Cuvinte-cheie: muzeu, patrimoniu, cercetare, tehnică militară, arme de foc.

ABSTRACT

The present study examines the military museum heritage as a source for historical and museographical research related to the Second World War. The interdisciplinary character of the approach is justified by the specific nature of museum work, in which the museographer, being in direct contact with the vestiges of the past, studies them simultaneously from both historical and documentary-museographical perspectives. The paper also analyzes the legislative and normative framework regulating research activities in museums. In addition, it presents the most representative objects from

the period of the war preserved in the collection of the Military Museum and offers recommendations for filling in the analytical individual record sheets corresponding to categories of military museum heritage pieces once included in the equipment of the Soviet, German, and Romanian armies.

Keywords: Museum; Heritage; Research; Military Technology; Firearms.

Muzeul Militar al Agenției pentru Știință și Memorie Militară păstrează un patrimoniu vast, alcătuit din piese cu valoare istorică, științifică, memorialistică și expozițională. O parte considerabilă provin din perioada celui de-al Doilea Război Mondial, incluzând obiecte aflate la acea vreme în dotarea armatei sovietice, a armatei române și a armatei germane. Exponatele sunt incluse în colecțiile: Tehnică militară, Arme de foc, Arme albe, Vestimentație și Harnașament, Medalistică, Vexilologie, Pictură și Sculptură, Documente și Fotografii. Cercetarea lor permite abordări multiple, precum: analiza calitativă și cantitativă a dotării armatelor cu tehnică și muniții; studiul uniformelor militare și al accesoriilor; cercetarea propagandei de război prin postere, ziare și foi volante; analiza mijloacelor de recunoaștere și apreciere a meritelor militare – medalii și distincții din perioada războiului. Actualitatea lor este determinată atât de caracterul controversat al acestui patrimoniu militar, cât și de contextul social și geopolitic actual, marcat de războiul Rusiei împotriva Ucrainei.

În studiul de față ne propunem să analizăm patrimoniul militar muzeal ca sursă de cercetare istorică și muzeografică a celui de-al Doilea Război Mondial. Interdisciplinaritatea demersului este justificată de specificul activității muzeale, în cadrul căreia muzeograful, aflat în contact direct cu vestigiile trecutului, le investighează din două perspective complementare. Perspectiva istorică presupune consultarea documentelor și lucrărilor științifice pentru determinarea cronologiei, a contextului producerii și a funcției pieselor. Perspectiva muzeografică implică analiza directă a obiectelor, depistarea inscripțiilor și marcajelor, evaluarea stării de conservare și a valorii patrimoniale, completarea fișelor analitice de evidență și stabilirea condițiilor optime de conservare.

Patrimoniul muzeal militar reclamă modalități de valorificare diferite de cele aplicate muzeelor de profil arheologic, etnografic sau artistic. Particularitatea sa constă în faptul că se referă la momente decisive ale istoriei și la experiențe umane încă vii în memoria colectivă, adesea asociate cu traume, pierderi și controverse. Deși Republica Moldova s-a desprins de regimul totalitar comunist acum mai bine de trei decenii, consecințele propagandei ideologice continuă să se manifeste prin polarizări identitare, lingvistice și geopolitice, dar și prin divergențe privind interpretarea trecutului și evaluarea patrimoniului militar moștenit. Tocmai de

aceea, activitatea muzeografică trebuie să combine rigoarea cercetării istorice cu o sensibilitate etică și educativă față de diversitatea percepțiilor publicului. În acest context, cadrul legislativ și normativ ce reglementează activitatea muzeelor capătă un rol esențial, oferind atât orientare metodologică, cât și garanții pentru o gestionare transparentă și responsabilă a memoriei istorice.

Cadrul legislativ și normativ care fundamentează activitatea muzeelor din Republica Moldova oferă direcțiile esențiale pentru cercetarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural, inclusiv a celui militar. Este alcătuit în primul rând din *Legea Muzeelor*¹, *Legea nr. 280 din 2011 privind protecția patrimoniului mobil*² și *Legea nr. 130/2012 privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă*³. Pentru aplicarea coerentă a prevederilor legislative au fost elaborate și *Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a muzeelor* și *Regulamentul privind evidența și conservarea patrimoniului muzeal*, aprobate prin Hotărârea de guvern nr. 604 din 12.08.2020⁴. Potrivit *Legii Muzeelor*, muzeul este definit ca o instituție de cultură aflată în serviciul societății, care achiziționează, conservă, cercetează și valorifică patrimoniul material și imaterial în scopul cunoașterii, educării și recreării publicului⁵. Activitatea de cercetare este menționată explicit ca una dintre prioritățile muzeelor, fapt confirmat și de *Legea privind protecția patrimoniului mobil*, care stabilește: (1) Activitatea de cercetare are ca obiect cercetarea, dezvoltarea și valorificarea științifică a patrimoniului cultural național mobil, în special a celui gestionat de instituțiile publice specializate, deținătoare de bunuri culturale mobile care fac parte din patrimoniul cultural național.

(2) Cercetarea bunurilor care fac parte din patrimoniul cultural național mobil se realizează de către instituțiile publice specializate în domeniu⁶.

Muzeul Militar, ca structură a Agenției pentru Știință și Memorie Militară, își îndeplinește misiunea atât în conformitate cu legislația națională referitoare la muzee și conform prevederilor *Legii nr. 161 din 20.07.2017 privind regimul*

¹ *Legea nr. 262 din 07.12.2017. Legea muzeelor*,
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146366&lang=ro

² *Legea nr. 280 din 2011 privind protecția patrimoniului mobil*,
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105639&lang=ro

³ *Lege nr. 130 din 08-06-2012 privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă*,
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128926&lang=ro

⁴ *Hotărâre de guvern 604 din 12.08.2020*,
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123059&lang=ro

⁵ *Legea nr. 262 din 07.12.2017. Legea muzeelor*,
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146366&lang=ro

⁶ *Legea nr. 280 din 2011 privind protejarea patrimoniului mobil*,
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131891&lang=ro

*mormintelor și operelor comemorative de război*⁷ cât și cu documentele europene privind protejarea memoriei istorice. Poziționarea etică a muzeelor în raport cu trecutul este susținută și de cadrul internațional de referință. Republica Moldova, devenită membră a Consiliului Europei la 13 iulie 1996, respectă prevederile *Rezoluției 1096 (1996) privind măsurile de demontare a moștenirii fostelor sisteme totalitare comuniste*⁸, *Rezoluției 1481 (2006) privind necesitatea condamnării internaționale a crimelor regimurilor comuniste totalitare*⁹ și *Rezoluției 1495 (2006) privind combaterea renașterii ideologiei naziste*¹⁰. În spiritul acestor documente, acceptarea pluralității memoriei istorice presupune respingerea fermă a tuturor formelor de totalitarism (național-socialist, fascist sau comunist) și asumarea unei abordări critice și echilibrate a trecutului.

Activitatea muzeului cuprinde colectarea, cercetarea, conservarea și valorificarea bunurilor cu tematică militară, precum și promovarea cunoașterii istoriei și a memoriei militare prin publicații, expoziții, platforme digitale, activități educative. Muzeul contribuie, totodată, la păstrarea și respectarea regimului mormintelor și al operelor comemorative de război, asigurând astfel continuitatea unei memorii publice bazate pe respect și discernământ istoric. Aceste misiuni sunt pe deplin consonante cu Rezoluția Parlamentului European nr. 0213 (2009) privind conștiința europeană și totalitarismul, care subliniază că o cunoaștere adecvată a trecutului și o evaluare onestă a tuturor aspectelor istoriei europene moderne sunt condiții esențiale pentru consolidarea integrării europene¹¹. În acord cu această viziune, Muzeul Militar nu se limitează la conservarea materială a patrimoniului, ci promovează o înțelegere critică și pluralistă a trecutului, contribuind la formarea unei conștiințe civice capabile să recunoască și să prevină repetarea formelor de totalitarism.

Cercetarea patrimoniului muzeal militar se desfășoară, în mod firesc, în două etape complementare.

Prima constă într-o documentare științifică riguroasă privind contextul istoric al apariției piesei, rolul și utilizarea sa în acțiunile militare sau în spatele frontului. Muzeograful examinează surse diverse – monografii, documente de arhivă, albu-

⁷ *Legea nr. 161 din 20.07.2017 privind regimul mormintelor și operelor comemorative de război*, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122011&lang=ro

⁸ *Measures to dismantle the heritage of former Communist totalitarian systems*, <https://pace.coe.int/en/files/16507/html>

⁹ *Need for international condemnation of crimes of totalitarian Communist regimes*, <https://pace.coe.int/en/files/17403/html>

¹⁰ *Combating the resurrection of Nazi ideology*, <https://pace.coe.int/en/files/17427/html>

¹¹ *Rezoluția Parlamentului European referitoare la conștiința europeană și totalitarism*, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-6-2009-0170_RO.html

me, publicații de specialitate – atât din perioada sovietică, cât și din cea contemporană, efectuând o confruntare critică a informațiilor. În lucrările apărute după restructurarea inițiată de Mihail Gorbaciov în URSS, odată cu eliminarea cenzurii și desecretizarea documentelor de arhivă, au devenit disponibile nu doar relatări elogioase despre tehnică și armament, ci și mărturii privind deficiențele modelelor, condițiile precare de producție și dificultățile întâmpinate în timpul războiului.

A doua etapă vizează completarea fișelor speciale de evidență a patrimoniului cultural. Tipul fișelor și recomandările de completare sunt prevăzute în *Regulamentul privind evidența și conservarea patrimoniului muzeal*¹². Potrivit *Regulamentului*, fișa constituie instrumentul de bază în colectarea și prelucrarea informațiilor despre bunul cultural, necesare pentru înscrierea în registre, clasare, realizarea bazelor de date, cercetare și valorificare, conservare și restaurare, asigurarea integrității. Cel mai important tip de fișă este fișa analitică de evidență. Fișa este obligatorie pentru toate instituțiile muzeale, prin aceasta asigurându-se evidența științifică a bunurilor culturale¹³. Corectitudinea completării acestui document este o precondiție pentru parcurgerea desăvârșită a tuturor etapelor circuitului piesei atât în cadrul muzeului și extra muzeal.

Recomandări privind completarea fișei analitice de evidență individuală a pieselor de patrimoniu militar

Completarea fișelor analitice de evidență se face în temeiul unei baze de date ce conține termeni și denumiri specifice, standardizate, pentru a putea fi utilizate în baza de date a calculatoarelor. Fișa este tipizată, cu elemente specifice pentru fiecare grup/categorie de obiecte: artă, istorie, arheologie, știință și tehnică ș. a.¹⁴

Pe baza experienței practice și a literaturii de specialitate, propun în cele ce urmează câteva recomandări pentru completarea rubricilor acestei fișe în cazul categoriilor specifice de piese din patrimoniul militar, în special tehnică militară și arme de foc.

Titlul sau denumirea specifică a piesei. La completarea acestei rubrici se va indica denumirea oficială atribuită de proiectant, producător, emitent sau autor. Informația veridică privind denumirea și modelul piesei se regăsește, de regulă, în pașaportul tehnic, în instrucțiunile de utilizare sau pe marcajul aplicat în procesul de producție a piesei.

¹² *Regulamentul privind evidența și conservarea patrimoniului muzeal*, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123059&lang=ro.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem.

O dificultate frecvent întâlnită în cercetarea tehnicii militare și a armamentului sovietic este legată de faptul că, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în URSS nu era obligatorie imprimarea marcajului din motive de securitate, iar informațiile despre amplasarea birourilor de proiectare și a uzinelor producătoare erau strict confidentiale. În plus, numeroase întreprinderi civile (producătoare de tractoare, locomotive sau utilaje grele) au fost reprofile în regim de urgență pentru fabricarea tehnicii militare, fără a dispune întotdeauna de echipamentele necesare respectării parametrilor tehnici. Aceasta explică absența marcajelor și variațiile de aspect ale aceluiași model, observabile mai ales la tancuri. Avansarea frontului spre interiorul URSS a impus autorităților sovietice evacuarea și relocarea uzinelor în regiunile Ural și Celeabinsk, fapt care a afectat suplimentar procesul tehnologic și calitatea producției. În absența marcajelor, identificarea precisă a modelelor este pusă în dificultate și de reparațiile frecvente, realizate adesea în condiții improprii, cu materiale improvizate, ceea ce modifica aspectul tehnicii militare.

Au existat, totodată, și diferențe semnificative între vehiculele de același tip, determinate de condițiile de producție diferite de la fiecare uzină și de modificările aduse pentru îmbunătățirea parametrilor tehnico-tactici. În literatura istorică, aceste diferențe sunt de obicei clasificate în funcție de uzinele producătoare și de perioadele de fabricație. Totuși, datorită gradului ridicat de reparabilitate al tancului T-34, numeroase vehicule avariate erau recondiționate direct în ateliere improvizate de pe câmpul de luptă, folosindu-se componente provenite de la alte unități, fără a se ține cont de gradul de corespondență cu modelul. Din această cauză, aspectul exterior al tancurilor T-34 aparținând aceluiași model poate varia considerabil.

Situația este diferită în cazul armelor de foc. În producția sovietică, odată aprobat un model pentru fabricația de serie, acesta era standardizat, modificările fiind rare și, de regulă, ne semnificative. În procesul de cercetare trebuie avute în vedere și diferențele terminologice: de exemplu, termenul rusesc *винтовка* desemnează arma de foc individuală a soldatului, corespunzătoare termenului românesc *pușcă*. În alte limbi, pentru acest tip de armă se folosește termenul general *armă*, sinonim contextual pentru *pușcă* în cazul armelor de producție occidentale¹⁵. Carabina (rus. *карабин*) este un tip de pușcă, cu țeava mai scurtă.

În URSS s-a impus formula unei denumiri individuale a armei, care combina numele proiectantului sau al producătorului cu anul patentării sau al începerii producției în serie. Drept exemplu pot fi aduse denumirile de tipul *Mosin carabină model anul 1938* sau *Mosin-Nagant pușcă model anul 1891/1930*. O caracteristică esențială o constituie indicarea calibrului, adesea inclusă chiar la începutul

¹⁵ А.Б. Жук, *Справочник по стрелковому оружию, Революеры, Пистолеты, Винтовки, Пистолеты-пулемёты, Автоматы*. Военное издательство, Moscova, 1993, p. 6.

denumirii armei: 7,62 mm pușcă Mosin-Nagant model anul 1891/1930; 7,62 mm carabină Mosin model anul 1938¹⁶.

La armele de fabricație occidentală, indicarea calibrului nu era obligatorie și, când apărea, era notată de obicei după denumirea armei. Astfel, arma de infanterie germană era desemnată simplu: Pistol-mitralieră MP-38/40 (unde MP provine din germ. *Maschinenpistole*). În practica internațională, modelele de arme sunt marcate cu litera M (de la model), urmată de anul elaborării sau al introducerii în dotare, cu diferite variații, precum scrierea prin cratimă, prin bară sau schimbarea ordinii literei și a anului de fabricație: M98 (model 1898), M-08, M/24 sau 39M¹⁷.

Pentru identificarea corectă a pieselor, muzeograful poate utiliza atât metode tradiționale – analiza comparativă, consultarea cataloagelor și enciclopediilor de specialitate – cât și mijloace moderne de recunoaștere digitală, precum aplicațiile *Google Lens* sau *Snapchat*.

Denumire populară. Această rubrică se completează atunci când piesa are un nume uzual consacrat în vorbirea cotidiană. Multe instalații tehnice au denumiri oficiale complicate, în timp ce în uzul comun sunt preferate formele populare. De exemplu, Instalația antiaeriană mobilă 2C1 SAU-122 mm (în rusă *Самостоятельная артиллерийская установка 2С1, 122 мм*) era cunoscută în limbajul soldaților din URSS drept *Гвоздика* (*Garofița*), iar Pistolul-mitralieră de producție germană MP38/40 era numit *Schmeisser* (deși Hugo Schmeisser nu a fost proiectantul acestui model).

Loc descoperire / Loc colectare. Se va menționa locul unde piesa a fost descoperită: în timpul săpăturilor arheologice, al lucrărilor de excavație sau printr-o descoperire întâmplătoare. De exemplu, tancul sovietic IS-3, scos din râul Prut în anul 1982 și instalat ulterior la memorialul din satul Cornești (raionul Ungheni), trebuie înregistrat la rubrica respectivă cu această informație.

Data descoperirii / Data colectării. Data descoperirii sau colectării se notează conform actului de transfer, achiziție sau donație. Dacă data exactă nu este cunoscută, se va stabili printr-o cercetare suplimentară, utilizând metode științifice de datare. La această rubrică se va consemna și ziua, luna și anul în care a fost întocmit actul de donație, achiziție, transfer etc.

Material, tehnică, culoare. La această rubrică se indică materialele utilizate la fabricarea piesei, conform terminologiei științifice. Pentru piesele care conțin metale sau pietre prețioase se cere efectuarea unei expertize la Camera de Stat

¹⁶ *Ibidem*, p. 7.

¹⁷ *Ibidem*, p. 472.

pentru Supravegherea Marcării. În cazul pieselor din colecția Medalistică, care conțin metale sau pietre prețioase, se vor menționa metalul, titlul, culoarea, forma și amplasarea elementelor componente. Se precizează, de asemenea, tehnica de fabricație (industrială, artizanală sau mixtă). În cazul unor piese monocrome se va indica culoarea, în cazul pieselor policrome vor fi indicate toate culorile prezente, precizând nuanțele cromatice.

Dimensiuni, greutate. Se respectă unitățile de măsură și simbolurile prevăzute de *Regulamentul privind evidența și conservarea patrimoniului muzeal*. Pentru armele de foc și muniții se va indica calibrul în milimetri, ținând cont că, la unele modele de producție americană sau britanică, acesta este exprimat în țoli (în engleză *inch*).

Inscripții. Inscripțiile aplicate în procesul de producție, precum și alte însemne (nume, numere, toponime) se transcriu în fișă exact în limba și cu caracterele în care apar. De exemplu, *Masca de protecție contra gazelor, model 1935* poartă inscripția „II F.M.P. Md35 IV 381 37”. Această piesă, produsă în 1939 la fabrica SAROGAZ din București după un model brevetat în 1935, a fost utilizată de armata română în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și, ulterior, de echipele de apărare civilă din spatele frontului. Setul era compus din mască, cartuș filtrant și cutie cilindrică metalică pentru păstrare.

Marcă / Însemne. Mărcile de meșter, atelier sau producător, precum și însemnele distinctive se descriu în detaliu, transcriindu-se fidel în limba în care sunt executate.

Personalități, evenimente. Se indică numele complet al persoanei (sau persoanelor) care a avut legătură cu piesa descrisă, precum și evenimentele istorice la care aceasta a participat sau în cadrul cărora a fost utilizată. De exemplu, adeverința eliberată sergentului Caminschi Anton, prin care se confirmă că a fost concentrat în Regimentul 7 Vânători la 12 aprilie 1943 până 2 octombrie 1944.

Starea de conservare a bunului înregistrat se notează detaliat, în mod special deteriorările – tipul, dimensiunea, localizarea. Schimbările survenite în urma restaurării bunului cultural se menționează în rubrica „Observații” ori de câte ori este necesar, fiind însoțite de semnătura responsabilului de colecția respectivă și a directorului general/directorului instituției și de șampilă.

Descrierea fotografiilor. Se va indica numele persoanei sau după caz a persoanelor reprezentate, poziția acestora în imagine (în picioare, așezat etc.) și, în cazul fotografiilor de grup, locul ocupat (stânga, dreapta, centru). Se menționează, de asemenea, denumirea evenimentului, a locului sau a subiectului ilustrat: de exemplu, câmpul de luptă, o unitate militară sau o conferință. Spre exemplu, în

fotografia de grup, Leonid Pâslari, militar basarabean, este fotografiat împreună cu alți 3 camarazi de arme la Berlin în anul 1945. În fișa de evidență se va indica poziția lui în cadrul grupului, al doilea stânga, militarii sunt surprinși într-un moment de odihnă, apoi celelalte detalii ale fotografiei, conform rigurilor.

Piese din timpul celui de-al Doilea Război Mondial incluse în colecția Tehnica militară

O componentă esențială a patrimoniului Muzeului Militar o constituie colecția Tehnică militară, expusă în aer liber, în spațiul amenajat din curtea instituției. Majoritatea pieselor sunt de producție sovietică. Din perioada celui de-al Doilea Război Mondial datează 12 piese: un tanc T-34 (calibru 85 mm), un sistem de aruncătoare de proiectile reactive BM-13 „Katiușa” (BM-13 „Катюша”) și 10 piese de artilerie grea. Această categorie de piese provoacă frecvent dezbatere aprinse. Pentru o parte a publicului, tehnica militară așezată pe pedestal și transformată în monument poate părea o glorificare a războiului și a regimurilor totalitare; pentru alții, ea funcționează ca simbol al ocupației Basarabiei (28 iunie 1940 și august 1944) și al tragediilor ulterioare (represiuni, deportări, foamete). Există și persoane pentru care păstrarea acestor piese exprimă recunoștință față de armata sovietică, percepută drept eliberatoare și învingătoare.

În *Recomandarea nr. 898 (1980)*, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei propune, ca alternativă la demolare, conservarea în muzee a „monumentelor ridicate de invadatori sau de un regim considerat opresiv sau detestat”¹⁸. După război, în localități din fosta RSSM au fost instalate pe pedestale tancuri și alte mijloace tehnice sovietice, transformate în monumente¹⁹. Din punct de vedere juridic, aceste tancuri nu beneficiază, în general, de statut de protecție; majoritatea se află în gestiunea autorităților locale, iar întreținerea/renovarea se face din bugete locale sau cu sprijinul asociațiilor obștești finanțate de companii rusești. De pildă, compania Lukoil și guvernatorul Regiunii Volgograd au finanțat în 2009 cu circa 2.000.000 lei renovarea tancului din Leușeni (raionul Hâncești)²⁰. Încercările de demontare și transfer în muzee au generat proteste ale unei părți

¹⁸ *Memorials. Recommendation 898 (1980)*, <https://pace.coe.int/en/files/14932/html>

¹⁹ În prezent în Republica Moldova în spații publice există 8 tancuri de producție sovietică amplasate în orașul Cahul (nr. 054, satul Leușeni raionul Hâncești, orașul Bălți (nr. 720) orașelul Cornești raionul Ungheni, orașul Comrat UTA Găgăuză, Satul Cinișeuți raionul Rezina, satul Pohrebea raionul Dubăsari, satul Coșnița raionul Dubăsari și în orașul Tiraspol.

²⁰ *Tancul sovietic renovat de la Leușeni cu țeava spre UE*,

<https://www.moldova.org/tancul-sovietic-renovat-de-la-leuseni-cu-teava-spre-ue-203304-rom/>

a populației, ale organizațiilor de veterani, ale partidelor de stânga și ale misiunii diplomatice ruse. Sunt elocvente reacția negativă și amenințările primarului de Bălți, Renato Usatîi la ordinul din septembrie 2015 al ministrului apărării Anatol Șalaru²¹, privind demontarea tancului de pe teritoriul Brigăzii de Infanterie Motorizată „Ștefan cel Mare” și transferul lui la Muzeul Militar²². Ministrul rus de externe Serghei Lavrov a calificat decizia drept „blasfemie”, apreciind drept cinice acțiunile părții moldovenești, într-un an în care Rusia marca 70 de ani de la victoria în „Marele Război pentru Apărarea Patriei”²³. Un caz similar a avut loc la 30 noiembrie 2016, când deputați ai Partidului Socialiștilor (Ghenadie Mitriuc, Vasile Bolea, Grigore Novac ș.a.) au împiedicat demontarea sancționată de ministrul A. Șalaru a tancului din Cornești (raionul Ungheni)²⁴. Respectul manifestat de mulți vârstnici pentru asemenea monumente ține atât de moștenirea educației sovietice, cât și de funcția memorială pe care aceste piese au căpătat-o în timp, ca locuri de comemorare a militarilor căzuți, respectiv mărturii ale unei istorii dramatice ce reclamă o evaluare echilibrată.

În colecția Tehnică militară se păstrează un exemplar original de tanc model T-34, calibru 85 mm. Anul fabricației nu este cunoscut, dar intervalul de referință este cuprins între sfârșitul lui 1943 (începerea producției de serie pentru T-34, calibru 85 mm) și 1945. Piesa s-a aflat până în 1978 în unitatea militară 52813 (raionul Florești). În 1978 a fost transferată la Muzeul Republican al Gloriei Militare, nucleul viitorului Muzeu de Stat de Istorie a RSSM (1983), devenit în 1991 Muzeul Național de Istorie a Moldovei. În 1998, tancul T-34, calibru 85 mm a fost transmis Muzeului Militar.

Documentarea de specialitate arată că, în timpul războiului, modelul T-34 a fost produs în două variante principale: T-34 de calibrul 76,2 mm și T-34 de calibrul 85 mm. La sfârșitul anului 1939, Armata Roșie a aprobat pentru dotare tancul de categorie medie T-34, prezentat în literatura sovietică drept „capodoperă mondială a construcției de tancuri”²⁵ și devenit unul dintre simbolurile militare

²¹ Anatol Șalaru a deținut funcția de ministru al apărării al Republicii Moldova în anii 2015-2016.

²² Renato Usatîi îl amenință pe Anatol Șalaru cu tancul: *Îi recomand să nu se apropie de cel de la Bălți*, <https://www.moldova.org/renato-usatai-il-ameninta-pe-anatol-salaru-cu-tancul-ii-recomand-sa-nu-se-apropie-de-cel-de-la-balti/>

²³ *Republica Moldova sub tancuri*, <https://www.ziarulnational.md/r-moldova-sub-tancuri/>

²⁴ *După ce a fost vopsit în culorile tricolorului, tancul de la Cornești a fost „adus în ordine” de socialiști*, <https://www.zdg.md/stiri/stiri-sociale/dupa-ce-a-fost-vopsit-in-culorile-tricolorului-tancul-de-la-cornesti-a-fost-adus-in-ordine-de-socialisti/comment-page-1/>

²⁵ И.М. Ананьев, *Советские танковые войска в годы Великой Отечественной Войны*, Москва, Знание, 1987, p. 5.

ale URSS în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Proiectanții principali au fost M. Koșkin, A. Morozov și N. Kiricenکو. La momentul lansării, era tancul sovietic cu cei mai înalți parametri la trei caracteristici tactico-tehnice:

- 1) **Puterea de foc.** Primele exemplare au fost dotate cu tunuri L-11, de calibru 76,2 mm, cu țeavă scurtă, având lungimea de 30,5 calibre, și turelă pentru doi membri ai echipajului. Din februarie 1941 a fost introdus tunul F-34, tot de 76,2 mm, dar cu țeavă mai lungă (de 41 de calibre) care asigură o putere de foc și o precizie superioare. Armamentul secundar era format din două mitraliere DT de 7,62 mm, iar în habitacul se aflau 100 de proiectile pentru tun și 3.600 de cartușe pentru mitraliere. Raza de acțiune a tancului pe șosea, cu rezervoarele pline, era de aproximativ 240 km. Varianta ulterioară, T-34 de calibru 85 mm, a fost echipată cu tun ZiS-S-53 de 85 mm și a păstrat aceleași două mitraliere DT de 7,62 mm ca armament secundar.
- 2) **Blindaj.** T-34 a fost unul dintre primele tancuri produse pe scară largă care au folosit sistematic blindajul înclinat: plăci de oțel de până la 55 mm grosime, dispuse sub unghiuri de 45°-60° față de verticală. Această inovație făcea ca proiectilele inamice să ricoșeze. La distanțe obișnuite de luptă, blindajul frontal al T-34 era rezistent la majoritatea tunurilor antitanc ale epocii; doar tunurile antiaerene germane de 88 mm, utilizate și împotriva tancurilor, îl puteau penetra eficient. Cele mai vulnerabile zone, în special pentru aviație și obuzierele trăgând de la distanță mică, rămâneau lateralele și spatele, unde grosimea și unghiul erau mai reduse, iar proiectilul putea cădea perpendicular pe suprafața blindajului.
- 3) **Mobilitate.** Cu o greutate de aproximativ 27 de tone, T-34 era propulsat de un motor diesel cu 12 cilindri, tip V-2-34, care dezvoltă 500 de cai putere. Viteza maximă atinsă era de aproximativ 55 km/h pe șosea și 25-30 km/h pe teren accidentat, iar raza de acțiune era de circa 240 km cu rezervoarele pline. Consumul mediu de combustibil era de aproximativ 300 de litri la 100 km. Șenilele late de 550 mm îi permiteau să se deplaseze eficient în condiții dificile (noroi, zăpadă sau teren mlăștinos), conferindu-i o mobilitate superioară multor tancuri contemporane lui. Totuși, cutia de viteze greoaie necesită o forță considerabilă din partea șoferului, ceea ce făcea manevrarea obositoare în lupte de durată. Dimensiunile vehiculului erau de 5,92 m lungime (8,10 m cu tunul inclus), 3,00 m lățime și 2,72 m înălțime²⁶.

²⁶ А.И. Радзиевский, *Танковый удар. Танковая армия в наступательной операции фронта по опыту Великой Отечественной Войны*, Moscova, Военное Издательство Министерства Обороны СССР, 1977, p. 259.

Primele tancuri T-34 au fost produse la uzina de locomotive din Harkov. În ultimele luni ale anului 1941, uzinele de armament au fost demontate și relocate în Ural și Povolgia. Pe baza acestora și a unor unități noi au fost înființate opt uzine producătoare de tancuri²⁷. Parametrii tactico-tehnici de bază ai modelului T-34 au rămas, în linii mari, stabili până la sfârșitul războiului; s-au operat însă transformări la turelă (inclusiv trecerea de la sudură manuală la sudură mecanică) și la rezervoarele suplimentare de combustibil (poziție și aspect). Modelul din 1943 cu turelă hexagonală a fost supranumit de germani „Mickey Mouse”, prin asocierea trapei rotunde duble cu urechile celebrului personaj din desenele animate ale lui Walt Disney.

Deși devenise un simbol, tancul T-34 avea și limitări: habitacul prea îngust pentru un echipaj de patru oameni, calitate slabă a instrumentelor optice de ochire ș.a. Condițiile de război nu permiteau însă cicluri lungi de testare și modificarea în consecință a utilajului uzinelor producătoare. La sfârșitul anului 1943 a început producția modelului T-34 cu calibrul de 85 mm. Producerea în serie a acestuia nu a impus termene și costuri de producție suplimentare semnificative: doar s-au consolidat sudurile blindajului, turela turnată pentru trei oameni a înlocuit ticheta din plăci sudată pentru doi, lățimea șenilelor a crescut (oferind manevrabilitate mai bună pe teren moale și reducând riscul împotmolirilor), echipajul a fost extins la cinci oameni. În schimb, stocul de proiectile a scăzut la 55, iar cel de cartușe pentru cele două mitraliere DT (7,62 mm) – la 1.953 unități²⁸. Producția de T-34 a crescut constant: în 1941 ele reprezentau 40% din producția totală de tancuri sovietice, în 1942 – 51%, în 1943 – 79%, iar în 1944 – 86%²⁹.

Exemplarul T-34 de calibrul 85 mm ce face parte din expoziția în aer liber a muzeului este unul dintre cele 22.559 de unități produse până în 1945. Pe turelă este inscripționat numărul 800. Piesa a fost angajată în luptele din cadrul Operațiunii Iași-Chișinău (august-septembrie 1944), care a condus la reocuparea Basarabiei de către URSS. Pentru înfrângerea Grupului de Armate Sud, fronturile 2 și 3 ucrainene, în componența cărora opera și Armata VI Tancuri, au folosit în luptă 1.870 de tancuri și tunuri de asalt³⁰.

O altă piesă reprezentativă din colecția Tehnică militară este sistemul de lansatoare multiple de proiectile reactive autopropulsate BM-13 (în rusă *Боевая Машина-13*), cunoscut sub denumirea populară „Katiușa” (rus. *Катюша*).

²⁷ И.М. Ананьев, *Советские танковые войска в годы Великой Отечественной войны*, Moscova, Знание, 1987, p. 13.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*, p. 47.

Tanc T-34

Tun antiaerian (52-K) 85 mm M1939

Datorită aspectului său – rânduri paralele de tuburi lansatoare – soldații germani i-au atribuit supranumele „orga lui Stalin”, făcând paralela vizuală cu tuburile unei orgi. Testarea primului sistem de acest gen a avut loc la 21 iunie 1941, cu o zi înainte de atacul Germaniei asupra URSS. Conceptul aparținea cercetătorului-proiectant Boris Slonimer, iar primele instalații BM-13 au fost montate pe șasiurile camioanelor ZIS-6³¹.

Modelul era alcătuit din opt șine deschise interconectate, fiecare fixând două rachete RS-132, în total 16 proiectile reactive explozive cu propulsie pe bază de pulbere, nedirijate, cu o rază de acțiune de până la 9 km. Efectul distructiv fără precedent până atunci și impactul psihologic al acestor arme asupra inamicului i-au determinat pe conducătorii sovietici să aprobe producția în serie imediat, în ciuda deficiențelor tehnice identificate la testele inițiale³². Potrivit inginerului D. N. Degtearev, nu este clar când a fost adoptată denumirea „Katiușa”, însă există dovezi că, deja în septembrie 1941, pe frontul de sud-vest, termenul era larg folosit. Cel mai probabil, numele provenea din popularul cântec sovietic *Katiușa*, compus înainte de război de Mihail Matusovski (versuri) și Matvei Blanter (muzică)³³. Primele sisteme BM-13 au fost produse la Uzina „Komintern” din Voronej, sub coordonarea constructorului principal Vladimir Galkovski și a tehnologului Serghei Kalașnikov. Ulterior, Uzina „Kompresor” din Moscova a devenit principalul centru de producție, colaborând cu aproximativ 20 de alte întreprinderi din regiune. Apropierea armatei germane de capitală a determinat transferarea producției la Celiabinsk, în Ural³⁴. La începutul războiului, sistemele de lansatoare „Katiușa” erau instalate pe camioane ZIS-6, iar ulterior și pe camioane americane Studebaker US6, livrate URSS prin programul Lend-Lease (adoptat la 11 martie 1941). Exemplarul din colecția Muzeului Militar este montat pe șasiul unui camion ZIS-151, produs în perioada 1948-1958. Prin mobilitatea și puterea de foc pe care o oferea, „Katiușa” a modificat substanțial tactica războiului, devenind, alături de tancul T-34, unul dintre cele mai recognoscibile simboluri sovietice ale celui de-al Doilea Război Mondial.

Colecția Tehnică militară a Muzeului Militar include un număr important de piese de artilerie de calibru mare, produse în URSS, utilizate pe fronturile celui de-al Doilea Război Mondial. Acestea ilustrează evoluția armamentului sovietic în domeniul artileriei grele și diversitatea sa funcțională, de la tunuri antitanc până la obuziere cu bătaie mare.

³¹ П.А. Дегтярев, П. П. Ионов, «Катюши» на поле боя, Москва, Военное издательство, 1993, p. 14.

³² *Ibidem*, p. 16.

³³ *Ibidem*, p. 17.

³⁴ *Ibidem*, p. 21.

Unul dintre cele mai vechi exemplare este tunul-obuzier de 122 mm, model 1909/1937 (*122-мм гаубица образца 1909/37 гг.*), modernizare a unui model conceput înainte de Primul Război Mondial. Piesa, cu o masă de 2.480 kg, putea lansa proiectile de 21,7 kg la o distanță maximă de tragere de 8.900 m, cu o cadență de două lovituri pe minut³⁵.

O piesă de artilerie cu rază mare de acțiune este tunul-obuzier A-19, model 1931/1937, și el de calibrul 122 mm (*122-мм корпусная пушка образца 1931/1937 гг. [А-19]*). Cu o masă în poziție de luptă de 7.907 kg, această armă putea atinge ținte aflate la distanța maximă de 20.400 m, cu o cadență de 3-4 lovituri pe minut. Înălțimea maximă de tragere – 1.618 m.

Din aceeași categorie a armamentului greu provine tunul-obuzier ML-20 de 152 mm, model 1937 (*152-мм гаубица-пушка образца 1937 г. [МЛ-20]*), cu o greutate de 7.270 kg și proiectile de 46 kg. Proiectilul avea o viteză inițială de 566 m/s, distanța de vizare fiind de 17.230 m, distanța maximă de tragere – 20.500 m, iar cadența de 3-4 lovituri pe minut.

Un alt exemplar este tunul-obuzier M-30 de 122 mm, model 1938 (*122-мм гаубица образца 1938 г. [М-30]*), o piesă versatilă și ușor de manevrat, cu o masă în poziție de luptă între 2.360 și 2.500 kg. Lansa proiectile cu masa de 21,76 kg cu o viteză inițială de 515 m/s, atingând o distanță maximă de tragere de 11.800 m, înălțimea maximă de tragere de 1.200 m și o cadență de 6 lovituri pe minut.

Colecția include și tunul antiaerian de 85 mm, model 1939 (52-K) (*85-мм зенитная пушка образца 1939 г. [52-К]*), cu o masă în poziție de luptă de 4.300 kg. Proiectilul cu masa de 3,15 kg putea fi lansat la o înălțime de până la 10.500 m, la o distanță maximă de 15.650 m, iar cadența atingea 20 de lovituri pe minut.

Din aceeași categorie provine mitraliera antiaeriană automată de 37 mm, model 1939 (61-K) (*37-мм автоматическая зенитная пушка образца 1939 г. [61-К]*). Cântărind aproximativ 2.100 kg (fără scut), arma avea o cadență impresionantă, de 160-170 lovituri pe minut, o distanță maximă de tragere de 4.600 m și o înălțime maximă de tragere de 1.100 m.

Colecția include și tunul divizionar antitanc (ZiS-3) 76,2 mm, model 1942 (*76-мм дивизионная пушка образца 1942 г. [ЗиС-3]*). Masa în poziție de luptă a acestei piese era de 1.150 kg; masa proiectilului – 3,14 kg; distanța maximă de tragere – 13.290 m. Cadența de tragere atingea 15-25 lovituri pe minut.

O altă piesă din aceeași categorie este tunul antitanc (ZiS-2) 57mm, model 1943 (*57-мм противотанковая пушка ЗиС-2 образца 1943 г.*). Cântărind 1.050 kg, tunul putea lansa proiectile cu masa de 3,14 kg la o distanță maximă de 8.400 m. Înălțimea maximă de tragere atingea 853 m, iar cadența de tragere – până la 25 lovituri pe minut.

³⁵ История артиллерии, М. 1979.

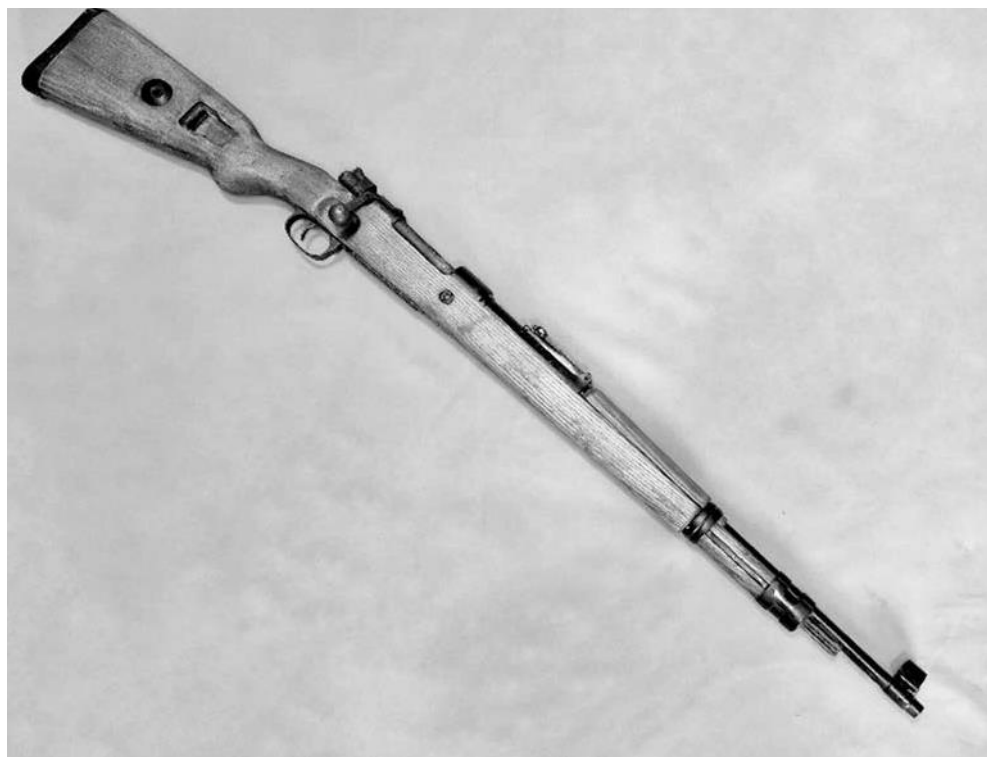
Colecția conține și două aruncătoare de mine PM de 120 mm, model 1938 (PM-38) (*120-мм полковой миномёт образца 1938 года [ПМ-38]*), cu o greutate de 280 kg și o cadență de 15 lovituri pe minut. Cu o viteză inițială a proiectilului de 272 m/s, arma putea trage la o distanță maximă de 5.900 m, cu distanța de vizare de 460-5.700 m.

Piesele muzeale clasate în colecția Tehnică militară, categoria Artilerie pot fi subiectul unor cercetări științifice speciale, dat fiind cunoscut rolul artileriei în operațiunile militare. Alături de aviație, artileria a avut o pondere considerabilă în distrugerea infrastructurii militare și a schimbat semnificativ mersul războiului.

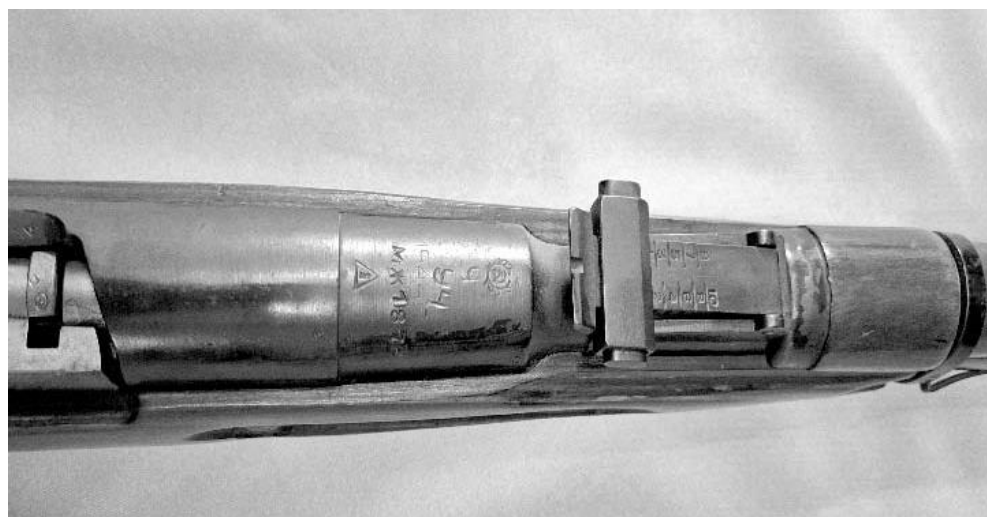
Arme de foc sovietice și germane din colecția Muzeului Militar

În expoziția dedicată celui de-al Doilea Război Mondial sunt expuse atât arme de foc originale, integrale, cât și fragmente, reprezentând dotarea Armatei Roșii și a Wehrmachtului. Potrivit recomandărilor cadrului normativ toate armele de foc din patrimoniul Muzeului Militar au fost dezactivate prin realizarea unui ansamblu de operațiuni efectuate asupra armelor de către un armurier licențiat în domeniul de reparație a armelor pentru a le modifica și a le transforma în mod ireversibil în arme definitiv nefuncționale pentru scopul lor direct. Armele dezactivate se folosesc numai pentru instrucție, panoplie, colecție și ca piese de muzeu sau de expoziție.

Renumita pușcă Mosin-Nagant, calibru 7,62 mm, model 1891/1930 (*7,62-мм винтовка Мосина образца 1891/1930 гг.*), cunoscută în rândul soldaților ruși ca *трёхлинейка* (rus. „cu trei linii”) sau *mosinka* (diminutiv rusesc de la numele proiectantului S. Mosin), are un parcurs tehnic și istoric îndelungat. Varianta inițială a fost creată în 1880 de Serghei Mosin, incluzând în denumirea ei uzuală și numele fabricantului belgian Léon Nagant. Pușca Mosin-Nagant a fost adoptată pentru prima dată în 1891 ca armă lungă standard a armatei țariste. Versiunea din 1930 (1891/1930) a fost utilizată de Armata Roșie, dar a fost eliminată din producție după ce a fost modernizată și redenumită Carabina Mosin, în 1944. Piesa din colecția Muzeului Militar este de model 1891/1930. Arma are țeavă cilindrică, ghintuită, brunată, din oțel. Aparatul de ochire este compus din înălțător cu foaie mobilă crestată, cursor și cătare cu țel amplasat spre gura țevii. Mecanismul de dare a focului și mecanismul de declanșare sunt complete. Patul este din lemn, cu talpă metalică. Ulucul este de asemenea din lemn și are un șant pentru fixarea vergelei. Atât patul, cât și ulucul au un orificiu de fixare pentru curea port-pușcă. Lungimea – 1.660 mm cu baionetă, 1.232 mm fără baionetă.

Carabină Moșin-Nagant (URSS, 1944)

Marcaj. Carabină Moșin-Nagant (URSS, 1944)

Lungimea țevii – 729 mm. Greutatea: 4,5 kg cu baionetă, 4,0 kg fără baionetă. Bătaie eficace – 2.000 m. Viteza inițială a glonțului – 865 m/s. Încărcător: 5 cartușe³⁶.

Varianta modernizată a puștii a fost numită carabină Mosin-Nagant de calibru 7,62 mm, model 1938 (*7,62-мм карабин Мосина образца 1938 г*). Carabina are țeava mai scurtă, crescând gradul de manevrabilitate în spații limitate și făcând-o mai comodă pentru infanterie și artilerie. Lungimea – 1.020 mm cu baionetă. Lungimea țevii – 512 mm. Greutatea – 3,5 kg. Bătaie eficace – 1.000 metri. Viteza inițială a glonțului – 820 m/s. Încărcător: 5 cartușe. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, carabina a fost dotată cu baionetă de tip Semin și redenumită Carabină Mosin, model 1944. Exemplarul din colecția Muzeului Militar este o carabină de model 1944, cu lungimea de 1.020 mm fără baionetă, 1.330 mm cu baionetă. Lungimea țevii este de 517 mm. Greutatea – 3,5 kg fără baionetă, 3,9 kg cu baionetă. Bătaie eficace – 1.000 metri. Viteza inițială a glonțului – 820 metri pe secundă. Încărcător: 5 cartușe³⁷. Piesa poartă marcajul anului 1944, simbolurile secera și ciocanul încadrate de o coroană și săgeata cu vârful în sus înscrisă într-un triunghi cu baza în jos, ambele indicând că a fost produsă la uzina din Ijevsk. Aceste simboluri au început să fie utilizate în anul 1928, în locul vechiului sistem de marcaj.

Pistol-mitralieră Sudaev (PPS) de calibru 7,62 mm, modele 1943-1945 (*7,62-мм пистолет-пулемёт образца 1943 и 1945 гг системы Судаева [ППС]*). Producția de pistoale-automat Sudaev a început în timpul blocadei Leningradului în 1942. Modelul 1943 este în întregime din metal. Lungimea – 820 mm; greutatea – 3,04 kg; cadența de tragere – 600 gloanțe pe minut. Bătaie eficace constituie 200 m, iar viteza inițială a glonțului – 488 metri pe secundă. Încărcătorul poate conține 35 de cartușe.

Pistol-mitralieră Șpaghin (PPȘ), de calibru 7,62 mm, model 1941 (*7,62-мм пистолет-пулемёт образца 1941 года системы Шпагина [ППШ]*). Construcția era simplă, adaptată producției rapide în uzine civile fără echipamente speciale. Lungimea – 843 mm. Lungimea țevii – 269 mm. Greutatea fără cartușe – 3,63 kg, cu cartușe – 5,45 kg. Încărcător: 35 cartușe. Cadența de tragere – 900 gloanțe pe minut.

O nuanță ce trebuie menționată de la bun început este faptul că, după încheierea Primului Război Mondial, Germaniei i s-a interzis prin tratatele de pace să dețină anumite tipuri de armament, iar pentru cele permise au fost impuse limite privind calibrul, lungimea țevii și alte caracteristici tehnice³⁸. După instaurarea

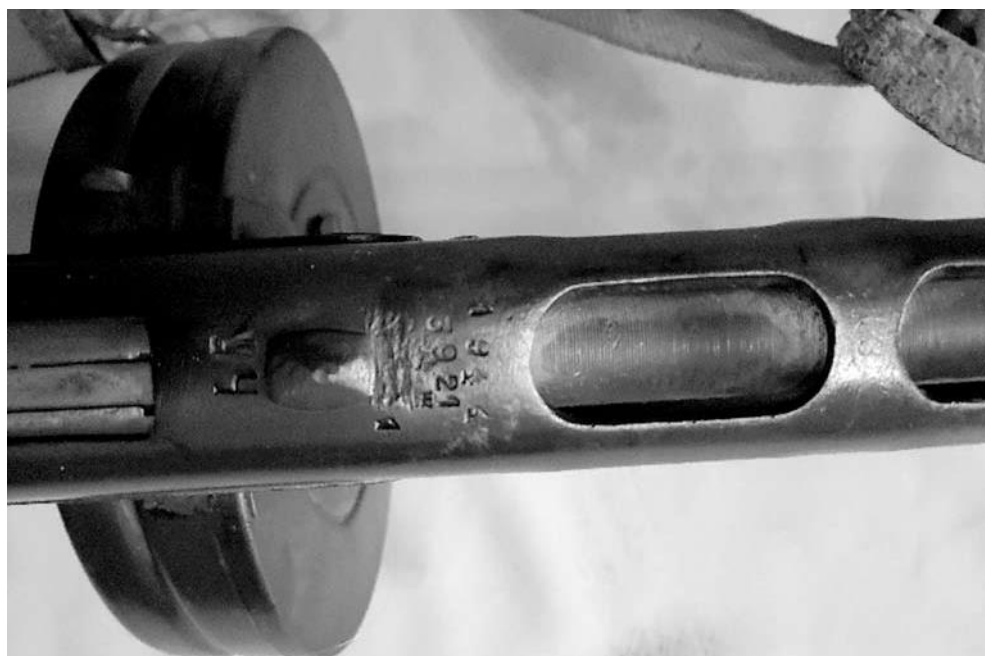
³⁶ А.Б. Жук, *Справочник по стрелковому оружию*, Москва, Военное издательство, р. 498.

³⁷ *Ibidem*, р. 506.

³⁸ Попенкер Максим, Милчев Марин, *Вторая мировая: война оружейников*, Москва, Эксмо, 2009, р. 277.

Pistol-mitralieră PPS (URSS, 1944)

Marcaj. Pistol-mitralieră PPS (URSS)

Carabină Mauser 98K Germania

dictaturii naziste în 1933 Germania a încălcat prevederile Tratatului de la Versailles și a început înarmarea acordând o mare atenție perfecționării armamentului tactic.

Carabină Mauser 98K (Germania), model 1935. Litera „K” din denumire provine de la *kurz* (germ. *scurt*). A fost arma standard de bază a Wehrmachtului, introdusă în anul 1935. Calibrul – 7,92 mm. Lungimea – 1.340 mm cu baionetă, 1.110 mm fără baionetă. Lungimea țevei – 600 mm. Greutate – 4,33 kg cu baionetă, 3,9 kg fără baionetă. Bătaie eficace – 2.000 m. Viteza inițială a glonțului – 860 metri pe secundă. Încărcător: 5 cartușe³⁹. Față de modelele anterioare, avea un mecanism de încărcare îmbunătățit. În timpul războiului, lemnul de nuc al patului a fost înlocuit cu materiale mai ieftine, inclusiv placaj special, iar încărcătoarele erau făcute din tablă⁴⁰.

Pistoale-mitralieră MP 38 și MP 40, modele 1938-1945 (*MP*, din germană *Maschinenpistole*). Aceste arme au fost dezvoltate în Germania nazistă și utilizate pe scară largă de către *Fallschirmjäger* (parașutiști) și alte trupe în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Deși pentru aceste arme era destul de răspândită denumirea populară *Schmeisser*, Hugo Schmeisser nu a participat la proiectarea și producția lor. Responsabil de dezvoltarea lor a fost constructorul de arme Heinrich Vollmer. În anii 1920, acesta a început elaborarea de pistoale automat, arme de foc

³⁹ А.Б. Жук, *op. cit.* p. 505.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 492.

care s-au dovedit ulterior extrem de importante. Primul model lansat a fost VMP-1925 – Pistolul-mitralieră Vollmer, model 1925 (*Vollmer Maschinenpistole 1925*). În această perioadă, activitatea lui H. Vollmer era finanțată direct de Reichswehr, în secret. În 1931, drepturile asupra pistoalelor produse de el au fost achiziționate de firma Erma (*Erfurter Maschinenfabrik*), sub egida căreia a fost lansat, în 1932, pistolul-automat EMP (*Erma Maschinenpistole*), a cărui construcție repeta fără modificări modelul din 1925. Modelul EMP-36, lansat la mijlocul anilor 1930, era unul intermediar între EMP și ceea ce avea să devină MP-38. Deși au fost păstrate caracteristicile conceptuale elaborate de H. Vollmer, mecanismul a suportat transformări semnificative. La începutul anului 1938, Erma a primit comanda oficială de a produce MP-38 pentru armata germană. MP-38, intrată oficial în dotarea armatei germane la 29 iunie 1938, se remarcă printr-o serie de inovații în construcție. Era prima armă cu patul rabatabil, lipsit complet de elemente de lemn, utilizând doar metal și plastic (bachelită). Avea doar regim de foc automat, cu o cadență de tragere moderată, de 600 gloanțe/minut, contribuind astfel la precizie și la utilizarea rațională a gloanțelor⁴¹. Arma avea următorii parametri: greutate – 4,8 kg (cu 32 de cartușe); lungime – 833 mm cu patul țevii desfășurat și 630 mm cu patul pliat; lungimea țevii – 248 mm; cartuș – 9×19 mm Parabellum, calibru 9 mm. Viteza inițială a glonțului era de 320-400 m/s (în funcție de opțiunea de greutate a glonțului). Raza de ochire era de 100-200 metri, cu raza eficace maximă de bătaie constituind 250 metri. Existau câteva tipuri de încărcătoare de muniție: pentru 20, 25, 32, 40, 50 de cartușe⁴².

Modelul MP-40 a preluat schema MP-38, introducând însă o serie de modificări menite să simplifice producția:

- Rama de aluminiu a mânerului pistolului, supusă anterior unor prelucrări suplimentare la mașină (frezare), a fost înlocuită cu una din oțel ștanțat (în modificările ulterioare, tehnologia de fabricare a mânerului a continuat să se schimbe pentru a simplifica și reduce costul de producție).
- Corpul receptorului a fost ștanțat neted, iar canelurile frezate au fost înlocuite cu patru rigidizări longitudinale extrudate.
- Corpul receptorului încărcătorului a fost, de asemenea, ranforsat cu rigidizări pentru o mai mare comoditate; a fost eliminată gaura mare a receptorului.
- Ghidajul din mijloc al tubului telescopic al arcului de recul a fost realizat prin desen pentru simplitate. Toate pistoalele mitralieră erau echipate cu mânere de armare din două părți, cu siguranță.

⁴¹ Попенкер Максим, Милчев Марин, *op. cit.*, p. 337.

⁴² А.Б. Жук, *op. cit.*, p. 547.

- Încărcătoarele, care aveau inițial pereți netezi, au început să aibă nervuri de rigidizare; în același timp, încărcătoarele MP 40 erau compatibile cu MP 38 și invers.
- Șina de susținere a țevii, inițial metalică, mai târziu construită din plastic, a început să fie ștanțată⁴³.

În activitatea de cercetare a armelor de foc în scopul completării fișei analitice, muzeograful v-a consulta literatura de specialitate pentru a documenta referitor la parametrii tehnico-tactici și va realiza o cercetare detaliată a fiecărei piese consemnând inscripțiile, prezența mărcilor, va efectua măsurările de rigoare, va evalua în detalii starea de conservare.

Evidența pieselor patrimoniului muzeal constituie o altă funcție esențială a activității muzeale. Completarea fișelor analitice, a registrelor și a tuturor documentelor aferente trebuie realizată cu rigoare, respectând întocmai normele și recomandările cadrului legal în vigoare. Armele, deopotrivă cu înscrierea în Registrul bunurilor culturale mobile clasate, sunt supuse unei evidențe speciale conform Legii nr.130/2012 privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă. În muzeele cu profil complex se realizează o evidență specială a armelor în Registrul armelor care poate substitui Registrul de colecție. În Muzeul militar armele constituie colecții distincte și evidența lor se face în registrele colecțiilor Tehnică militară, Arme albe, Arme de foc. Registrele armelor conțin astfel de informații ca: numărul armei, calibrul, modelul, tipul, numărul de cartușe, materialul, dimensiunile, țara producătoare, etc⁴⁴.

Distincții sovietice, românești și germane instituite în timpul celui de-al Doilea Război Mondial

Colecția Medalistică a Muzeului Militar conține ordine, medalii și insigne militare. O parte considerabilă a ei o reprezintă distincțiile sovietice instituite în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

La începutul războiului, autoritățile sovietice utilizau pentru decorarea persoanelor cu merite militare cinci ordine instituite anterior izbucnirii acestuia: Ordinul Lenin (*Орден Ленина*), Ordinul Steagului Roșu (*Орден Красного Знамени*), Ordinul Steagului Roșu al Muncii (*Орден Трудового Красного Знамени*), Ordinul Steaua Roșie (*Орден Красной Звезды*) și Ordinul de Onoare (*Знак Почёта*)

⁴³ *Ibidem.*

⁴⁴ *Regulamentul privind evidența și conservarea patrimoniului muzeal,*
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123059&lang=ro

și medalii precum Medalia „Steaua de Aur” a Eroului Uniunii Sovietice (*Медаль „Золотая Звезда” Героя Советского Союза*), Medalia de aur „Secera și Ciocanul” (*Золотая Медаль „Серп и Молот”*) și Medalia „Pentru Curaj” (*Медаль „За Отвагу”*)⁴⁵. În timpul conflictului mondial, au fost create noi ordine, medalii, insigne și semne distinctive.

Ordinul Războiului pentru Apărarea Patriei (*Орден Отечественной войны*), instituit la 20 mai 1942, a fost primul ordin creat în timpul războiului. El avea două clase și era destinat decorării militarilor Armatei Roșii, ai flotei militare maritime, ai NKVD și partizanilor care au dat dovadă de curaj, rezistență și vitejie. Era acordat și civililor care, prin acțiunile lor, contribuiseră la succesul operațiunilor. În hotărârea prin care a fost instituit ordinul erau specificate și faptele concrete pentru care acesta era conferit. Ordinul reprezintă o stea roșie cu cinci colțuri, acoperită cu smalț roșu-rubin, fixată pe o stea-auroră cu raze drepte, ale cărei colțuri sunt dispuse între cele ale stelei roșii; pentru clasa I, steaua de fundal este din aur, iar pentru clasa a II-a – din argint. În centru, pe medalionul rotund, se află imaginea în relief a secerii și ciocanului din aur, înconjurată de inscripția „ОТЕЧЕСТВЕННАЯ ВОЙНА”, pe un cerc emailat alb și o mică stea cu cinci colțuri. Pe aurora stelei sunt reprezentate, încrucișate, o sabie și o pușcă Mosin cu baionetă (patul armei este poziționat în partea dreaptă jos, mânerul sabiei în partea stângă jos). Panglica moar din mătase a baretei are 24 mm lățime: pentru clasa I este bordo, cu o dungă roșie de 5 mm pe mijloc; pentru clasa a II-a are două dungă longitudinale roșii de 3 mm. Pe revers sunt gravate marcajul „МОНЕТНЫЙ ДВОР” și numărul de ordine. În anul 1985, când a fost comemorată aniversarea a patruzecoa de la victoria în al Doilea Război Mondial, s-au emis versiuni comemorative, ștanțate dintr-o singură bucată de argint, doar cu seceră și ciocanul din aur, pentru decorarea veteranilor de război. Marcajul *Монетный двор* de pe revers e executat în relief⁴⁶.

Pentru decorarea comandamentului armatei roșii și flotei militare maritime – motivația fiind meritele deosebite în organizarea și conducerea operațiunilor de luptă și succesele obținute în rezultatul lor – au fost instituite ordine militare denumite în cinstea comandanților de oști celebri ruși.

Ordinul Suvorov (*Орден Суворова*), instituit la 29 iulie 1942, era destinat decorării generalilor și ofițerilor Armatei Roșii pentru conducerea remarcabilă a operațiunilor de luptă, în special atunci când, în situații de inferioritate numerică, obțineau victorii decisive. Ordinul avea trei clase: clasa I pentru comandanții

⁴⁵ С.В. Порташов, И.И. Лившиц, *Награды Второй Мировой Войны 1939-1945*, Москва, Эксмо, 2009, p. 174.

⁴⁶ *Ibidem*, pp. 174-176.

fronturilor și armatelor; clasa a II-a, pentru comandanții corpurilor de armată, diviziilor și brigăzilor care obținuseră victorii decisive împotriva unui inamic superior numeric; clasa a III-a, pentru comandanții de regimente, batalioane și companii care conduseseră în mod strălucit acțiuni de luptă, contribuind la o victorie într-o bătălie. Ordinul de clasa I are forma unei stele din platină cu cinci colțuri, cu distanța între extremitățile opuse de 56 mm. În medalionul central auriu se află profilul în relief al comandantului Alexandr Suvorov, montat pe o cunună de frunze aurii, înconjurată de inscripția „АЛЕКСАНДР СУВОРОВ”. Pe colțul superior este fixată o mică stea roșie cu cinci colțuri din rubin. Clasele a II-a și a III-a erau similare celui descris, fiind realizate din aur, respectiv din argint, dar de dimensiuni mai reduse, cu distanța între extremitățile opuse de 49 mm. Ordinul se prindea de haină printr-un anou de fixare, iar panglica baretei (24 mm) este verde, cu una până la trei dungi portocalii longitudinale, corespunzătoare gradului. Ordinul de clasa I a fost decernat de 391 de ori, cel de clasa a II-a – de 2.863 de ori, iar cel de clasa a III-a – de 4.012 ori⁴⁷.

Ordinul Kutuzov (*Орден Кутузова*), instituit prin Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 29 iulie 1942, inițial în două clase, cu a treia clasă adăugată în februarie 1943, poartă numele celebrului conducător de oști rus Mihail Kutuzov, învingătorul lui Napoleon în timpul războiului din 1812. Ordinul era acordat generalilor și ofițerilor pentru abilitatea de a conduce trupele în retragere și de a reorganiza apărarea în condiții dificile, demonstrând o înaltă măiestrie strategică. Este compus din două stele cu câte cinci colțuri suprapuse, ale căror raze formează împreună o stea cu zece colțuri. În medalionul central, pe fundalul turnului Spasski al Kremlinului, este redat profilul în relief al lui Mihail Kutuzov. Ordinul de clasa I este confecționat din aur și argint, medalionul fiind acoperit cu smalt alb, iar profilul lui M. Kutuzov – din aur. Ordinul de clasa a II-a este din argint oxidat, acoperit cu smalt, cu profilul lui M. Kutuzov confecționat din argint. Primele modele se fixau printr-o punte dreptunghiulară cu panglică roșie, ulterior prin anou de prindere. Bareta este de culoare albastră, cu una până la trei dungi portocalii verticale, corespunzătoare gradului⁴⁸. Ordinul de clasa I a fost decernat de 675 ori, cel de clasa a II-a – de 3.325 ori, iar cel de clasa a III-a într-un număr aproximativ egal cu cele de clasa a II-a⁴⁹.

Ordinul Gloriei (*Орден Слава*), instituit prin Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 8 noiembrie 1943, în trei clase, a fost destinat soldaților,

⁴⁷ *Ibidem*, pp. 177-178.

⁴⁸ *Ibidem*, pp. 178-179.

⁴⁹ *Ibidem*, pp. 177-178.

caporalilor și sergenților din Armata Roșie, precum și ofițerilor în grad de locotenent inferior din aviație, pentru acte individuale de eroism pe câmpul de luptă. Ordinul are forma unei stele cu cinci colțuri (diametru 46 mm). Pe avers, în medalionul central, se află imaginea în relief a Turnului Spasski al Kremlinului, cu o stea roșie emailată în vârf și inscripția „Слава” pe o bandă roșie semicirculară din email în partea inferioară. Marginea medalionului este decorată cu ramuri de laur, care îl înconjoară, oprindu-se înainte de steluța roșie. Pe revers se află inscripția „СССР” și numărul de ordine – ștanțat la clasa I, gravat la a II-a și a III-a. Ordinul de clasa I este din aur, cel de clasa a II-a din argint cu medalion aurit, iar cel de clasa a III-a integral din argint. Se fixa cu un inel atașat unei monturi pentagonale rusești standard, acoperită cu panglica moar de mătase a Sfântului Gheorghe, având trei dungi negre și două portocalii⁵⁰.

Au fost instituite și medalii comemorative dedicate victoriei în cel de-al Doilea Război Mondial: „Pentru victoria asupra Germaniei în Marele Război pentru Apărarea Patriei 1941-1945” (*«За победу над Германией в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.»*), la 9 mai 1945, și „Pentru victoria asupra Japoniei” (*«За победу над Японией»*), la 3 septembrie 1945. De asemenea, au fost instituite medalii pentru capturarea unor orașe – Viena (*«За взятие Вены»*, 13 aprilie 1945) și Berlin (*«За взятие Берлина»*, 2 mai 1945) –, precum și pentru apărarea sau „eliberarea” altora: Stalingrad (*«За оборону Сталинграда»*), Praga (*«За освобождение Праги»*) și Varșovia (*«За освобождение Варшавы»*). Toate aceste medalii erau confecționate din alamă și aveau un diametru de 32 mm⁵¹.

Insigna „Garda” (*Нагрудный знак «Гвардия»*) a fost instituită la 21 mai 1942, prin Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, pentru recompensarea eroismului, bărbăției și măiestriei militare. Ea reprezintă o cunună de laur ovală, acoperită în partea superioară de un steag roșu. Pe pânza steagului este inscripționat cu majuscule aurii „ГВАРДИЯ”. În centrul coroanei, pe câmp alb, este plasată steaua roșie cu cinci colțuri, iar în partea inferioară se află un scut mic cu inscripția în relief „СССР”. Steagul și steaua roșie au margini aurii⁵².

Soldații și ofițerii români au continuat să fie decorați, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, cu aceleași distincții ca în perioada Primului Război Mondial: Ordinul „Coroana României”, Ordinul Național „Steaua României”, Ordinul Militar de Război „Mihai Viteazul”, Ordinul „Virtutea Militară”, Medalia „Serviciu Credincios”, Medalia pentru „Bărbăție și Credință” și Medalia „Virtutea

⁵⁰ *Ibidem*, pp. 184-184.

⁵¹ *Ibidem*, p. 190.

⁵² *Ibidem*, p. 187.

Militară”. Panglicile pentru distincțiile militare erau roșii, cu dungi albastre pe margini. O distincție aparte, creată în timpul războiului, a fost Medalia „Cru-ciada împotriva comunismului”, instituită la 1 aprilie 1942 prin decretul regelui Mihai I, destinată tuturor participanților la războiul împotriva URSS, inclusiv militarilor din armatele aliate. Medalia, confecționată din bronz (diametru 32 mm, grosimea circa 2 mm), prezintă pe avers un cap de femeie cu cozi lungi, privit din profil spre dreapta simbolizând România, și inscripția „ROMÂNIA RECUNOSCĂTOARE”, în semicerc, în partea de jos. Pe revers în centru – o mână ținând o sabie ridicată spre cer pe fundalul unei cruci patée, care separă anul „1941”. În jurul marginii, cu litere mari este înscris „CRUCIADA ÎMPO-TRIVA COMUNISMULUI”. Medalia era purtată cu barete de bronz sau argint, pe care erau inscripționate locurile campaniilor, în total 15 denumiri: „AZOV”, „BASARABIA”, „BUCOVINA”, „BUG”, „CRIMEEA”, „DOBROGEA”, „DONET”, „MAREA NEAGRĂ”, „NIPRU”, „NISTRU”, „ODESSA”, „PRUT”, „CALMUCIA”, „CAUKAZ” „STALINGRAD”⁵³. Medalia a fost scoasă din uz după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial în anul 1945.

Germania nazistă a instituit un număr redus de distincții militare în timpul războiului. Crucea de Fier, instituită încă din 1813 de regele prusac Friedrich Wilhelm al III-lea, a fost reintrodusă ca ordin utilizat pentru decorarea militarilor germani începând cu anul 1939⁵⁴. Alte distincții importante au fost Crucea pentru merite militare (18 octombrie 1939), Medalia pentru merite militare (august 1940) și Ordinul Militar al Crucii Germane (28 septembrie 1941)⁵⁵. În 1944 au fost introduse agrafele de onoare (*Ehrenblattspange*) purtate pe panglica Crucii de Fier: pentru trupele terestre (din 1 ianuarie), navale (din 13 mai) și aeriene (din 5 august). Acestea erau acordate militarilor deja decorați cu Crucea de Fier de clasele I și a II-a pentru acte suplimentare de eroism, dar considerate insuficiente pentru primirea Crucii cavalerești sau ordinului militar Crucea germană. Simbolurile dispuse în centrul unei cununi de frunze de stejar din argint aurit variau în funcție de armă: svastica pentru *Wehrmacht* (forțele terestre), ancora cu svastică pentru *Kriegsmarine* (marina militară), vulturul cu svastică pentru *Luftwaffe* (forțele militare aeriene)⁵⁶. În colecția muzeului de la Chișinău se păstrează și o Cruce pentru 25 de ani de serviciu credincios în administrația publică (1938-1941).

Un loc aparte în structura distincțiilor militare îl ocupă insignele de luptă, acordate pentru participarea directă la operațiuni militare, ce conțin informații

⁵³ *Ibidem*, pp. 161-162.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 54.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 56.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 59.

despre caracterul acestei implicări concrete și gradul de participare a posesorului. Trupele terestre, forțele militare maritime și forțele militare aeriene aveau semne distincte. Din această categorie, în colecția Muzeului Militar se păstrează Insigna de Asalt a Infanteriei (*Infanterie-Sturmabzeichen*), instituită la 20 decembrie 1939, destinată militarilor din infanteria nemotorizată sau vânătorilor de munte. Insigna, confecționată din aliaj de zinc argintat sau bronz, era acordată pentru participarea la cel puțin trei atacuri ori la trei zile consecutive de luptă⁵⁷. Colecția Muzeului Militar conține și trei insigne acordate ca distincții pentru răniți (*Verwundetenabzeichen*). Insigna a fost instituită în 1918 și reintrodusă în 1939, în trei variante: neagră (una-două răniți), argintie (trei-patru răniți) și aurie (cinci sau mai multe răniți ori invaliditate)⁵⁸. Avea formă ovală, cu o cunună de laur pe margine, două săbii încrucișate, iar în centru imaginea în relief a unei căști militare cu svastică. După război, simbolistica nazistă, inclusiv distincțiile oferite de cel de-al Treilea Reich, a fost interzisă. În 1957, guvernul Republicii Federale Germane a permis veteranilor să poarte versiunile „denazificate” ale distincțiilor, în care svastica a fost eliminată sau înlocuită cu alte simboluri⁵⁹.

Piese aflate în patrimoniul Muzeului Militar sunt mărturii directe ale ororilor celui de-al Doilea Război Mondial. Ele constituie o sursă documentară de mare valoare pentru cercetarea istorică, contribuind la reconstituirea realităților din acea perioadă. Războiul a însemnat pierderi umane incomensurabile, distrugerii materiale de proporții și un efort uriaș de refacere a infrastructurii. Munca inginerilor, medicilor, muncitorilor și agricultorilor din spatele frontului, dedicată producției de armament și muniții, alături de resursele alocate conflictului, ar fi putut fi îndreptate spre cercetare, educație, sănătate, cultură sau amenajarea de locuințe demne pentru oameni. Patrimoniul militar trebuie valorificat nu ca instrument de propagandă sau de diviziune socială, ci ca o mărturie lucidă a suferinței și a prețului războiului, o chemare la înțelegere, la păstrarea memoriei și la cultivarea responsabilității față de trecut.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 59.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 67.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 67.

Foi volante aruncate pe teritoriul Basarabiei de aviația germană

Mască contra gazelor, model 1935. România.

